
МЕДИЧНІ ІННОВАЦІЇ ТА ПРАВОВИЙ ЛАНДШАФТ В УКРАЇНІ: РОЛЬ ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ

Бусел С. В., Дружкова І. С.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-466-5-11>

ВСТУП

Медичні інновації відіграють критичну роль у покращенні здоров'я населення, оскільки вони сприяють розробці нових методів лікування, діагностики та профілактики захворювань. Завдяки новітнім медичним технологіям, які включають як фармацевтичні препарати, так і медичне обладнання, можливо значно підвищити якість та тривалість життя. У сучасному світі, де нові виклики для охорони здоров'я виникають майже щодня, медичні інновації є ключовим елементом у забезпеченні здоров'я суспільства. Особливе місце займає Україна в стані війни, де питання медичних інновацій стає ще більш важливим.

Університети стають все більш важливими центрами розробки медичних технологій. Вони володіють необхідною інфраструктурою, дослідницькими кадрами та можливостями для проведення фундаментальних та прикладних досліджень. Університети сприяють розвитку нових медичних технологій через створення дослідницьких інститутів, лабораторій та наукових парків та університетських клінік. Ефективне правове регулювання інтелектуальної власності (ІВ) є ключовим аспектом у сприянні інноваціям, зокрема у сфері медичних технологій. Захист ІВ забезпечує винахідникам можливість отримання винагороди за їхню роботу, стимулюючи подальші дослідження та інновації. У контексті університетів, ефективне регулювання ІВ дозволяє науковцям і навчальним закладам захищати свої відкриття, отримувати патенти та ліцензії, а також залучати інвестиції для комерціалізації своїх розробок.

В Україні правовий ландшафт у сфері ІВ є динамічним і потребує подальшого вдосконалення для забезпечення відповідності міжнародним стандартам. З огляду на швидкий розвиток медичних інновацій, важливо забезпечити надійну правову основу, яка

підтримуватиме розвиток науки та технологій в університетах. Це включає розробку законодавчих актів, які захищають права інтелектуальної власності, сприяють комерціалізації наукових розробок та підтримують інноваційну діяльність.

Мета дослідження. Основна мета дослідження полягає у визначенні та аналізі ролі українських університетів у створенні медичних інновацій. Це включає оцінку їхніх науково-дослідницьких можливостей на прикладі Одеси, досвіду у розробці нових медичних технологій, а також їхньої здатності до комерціалізації ІВ. Аналіз також передбачає вивчення співпраці університетів з медичними закладами, фармацевтичними компаніями та іншими науковими установами, що сприяє розвитку інноваційної екосистеми. Дослідження має на меті оцінити сучасний правовий ландшафт інтелектуальної власності в Україні, зокрема законодавчі та регуляторні аспекти, які впливають на процеси захисту ІВ у сфері медичних інновацій.

Університетські клініки, які функціонально поєднують освітню, наукову, клінічну діяльність мають виступати фундаторами медичних інновацій та впроваджень і відповідно, проблема захисту інтелектуальної власності в університетських клініках є найактуальнішою.

Методологія. Для досягнення цілей дослідження щодо ролі українських університетів у створенні медичних інновацій та оцінки правового ландшафту ІВ в Україні, було використано такі методи, як аналіз джерел, вивчення звітів та статистичних даних, аналіз нормативно-правових актів, порівняльний аналіз для виявлення актуальних проблем, викликів та перспектив у сфері медичних інновацій та ІВ, кейс-стаді окремих університетів. Комбінація цих методів дозволила всебічно дослідити роль українських університетів у створенні медичних інновацій, оцінити ефективність правового регулювання ІВ в Україні та визначити основні виклики та перспективи у цій сфері.

Для досягнення поставлених цілей дослідження першим етапом є проведення детального огляду літератури. Це включає вивчення наукових статей, монографій, дисертацій, а також звітів і досліджень, що стосуються ролі університетів у створенні медичних інновацій, правового регулювання інтелектуальної власності та сучасних тенденцій у цій сфері. Огляд літератури дозволяє сформулювати теоретичну основу дослідження, визначити ключові поняття та концепції, а також ідентифікувати прогалини в існуючих знаннях, які потребують подальшого дослідження. Робіт пов'язаних з окремими напрямами роботи досить багато. Важливими роботами можна назвати статті

Попович О., Кошової С. Інтелектуальна власність у медичній практиці¹. Праці Борщ В., Рудинська О., Рогачевська О., Мартинюк О, Кусік Н., Гузь Д., де автори здійснили сучасний SWOT-аналіз системи управління медичною допомогою в надзвичайних ситуаціях².

1. Стан медичних інновацій в Україні

Україна має ряд значущих медичних інновацій, які були розроблені українськими вченими та дослідниками. Так можна вказати серед найновіших патентних заявок «Спосіб отримання твердої дисперсії кверцетину» [UA] патент на корисну модель №127882, заявником є Національний фармацевтичний університет, патент опублікований в 2024 році³. У спеціальній інформаційній системі УКРНОІВІ за цією речовиною ми бачимо 37 об'єктів ІВ, з яких діє лише 4, 2, серед них свідоцтва на авторські права на статті авторського колективу Хухліна О., Антонів А., Коцюбійчук З. про вплив кверцетину на клінічний перебіг хвороби⁴.

Препарат «Корвітин» – лікарський засіб, який продукується в Україні. Він застосовується для лікування серцево-судинних захворювань та має антиоксидантні властивості. Свідоцтво України на торговельну марку «Корвітин» від 2018 року належить Публічному акціонерне товариству «Науково-виробничий центр «Борщагівський хіміко-фармацевтичний завод».

Заявки на корисну модель, присвячені різним напрямом протезування. На сьогодні розглядається не менше 6 заявок, і вони вже внесені до системи. Однак з 226 об'єктів ІВ, які має Український науково-дослідний інститут протезування, протезобудування та відновлення працездатності не діє жоден, зокрема й через війну. Це підтверджує, що серед них є зовсім нові об'єкти, як-то Тренажер для реабілітації осіб з порушеннями рухових функцій [UA] 125452 від 10.03.2022 року⁵.

Українські університети та науково-дослідні інститути відіграють ключову роль у розвитку медичних інновацій. Вони є центрами досліджень і розробок, що сприяють прогресу в медичній науці та

¹ Попович О. М., Кошова С. П. Інтелектуальна власність у медичній практиці. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 13-14. С. 117–124.

² Borshch V. I., Rudinska O., Rogachevskyi O., Martyniuk O., Kussyk N., Huz D. Strategic health care management: challenges and realities of emergencies. *Economic Affairs*. 2022. Vol. 67. No 04s. P. 851–857.

³ Патент на корисну модель «Спосіб отримання твердої дисперсії кверцетину» [UA] № 127882 URL: <https://sis.nipo.gov.ua/uk/search/detail/1782244>

⁴ Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 108891 від 25.10.2021 URL: <https://sis.nipo.gov.ua/uk/search/detail/1665802>

⁵ Патент на винахід «Тренажер для реабілітації осіб з порушеннями рухових функцій» URL: <https://sis.nipo.gov.ua/uk/search/detail/1683142>

технологіях. Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика – провідний навчальний заклад, який займається дослідженнями у сфері охорони здоров'я, розробляє нові методи діагностики та лікування різних захворювань продовжує подавати заявки на патенти.

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» здійснює наукові дослідження в галузі біомедичної інженерії, зокрема розробку медичних приладів та систем.

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького займається дослідженнями в галузі фармакології, біотехнології та клінічної медицини, сприяючи розвитку нових препаратів та методів лікування.

Інститут молекулярної біології і генетики НАН України проводить дослідження з генетики, біотехнології та молекулярної біології, зокрема у сфері онкології та генетичних захворювань.

Інститут фізіології імені О. О. Богомольця НАН України – здійснює фундаментальні дослідження у галузі нейрофізіології та кардіології, спрямовані на розробку нових методів лікування неврологічних та серцево-судинних захворювань.

Одеський національний медичний університет займається дослідженнями в галузі фармакології, клінічної медицини.

Університети та науково-дослідні інститути також активно співпрацюють з міжнародними організаціями, беруть участь у грантових програмах та проектах, що сприяє інтеграції української науки у світову наукову спільноту, а також відіграють важливу роль у підготовці кваліфікованих кадрів для медичної галузі, що є запорукою подальшого розвитку медичних інновацій в Україні.

Державне фінансування є одним з основних джерел підтримки медичних інновацій в Україні. Державний фонд фундаментальних досліджень України – фінансує наукові дослідження, у тому числі в галузі медицини. Програми Міністерства охорони здоров'я України фінансують розробку нових медичних технологій та препаратів. Гранти є важливим джерелом фінансування для університетів та науково-дослідних інститутів. Українські дослідники активно залучають грантові кошти від різних джерел. Міжнародні фонди також є важливим джерелом фінансування для медичних інновацій в Україні.

Приватний сектор відіграє важливу роль у фінансуванні медичних інновацій. Великі фармацевтичні компанії, медичні підприємства та приватні клініки інвестують у розробку нових медичних технологій та препаратів. Співпраця між університетами та приватними компаніями дозволяє забезпечити комерціалізацію наукових розробок та їх впровадження у практичну медицину.

Венчурний капітал є важливим джерелом фінансування для стартапів та інноваційних проєктів у медичній сфері. Венчурні інвестори надають фінансову підтримку на ранніх стадіях розвитку проєктів, що дозволяє реалізувати інноваційні ідеї та довести їх до ринку. Не дивлячись на війну в Україні продовжують діяти декілька венчурних фондів, які спеціалізуються на інвестуванні у медичні технології та біотехнології⁶.

Загалом, фінансування медичних інновацій в Україні базується на поєднанні державної підтримки, міжнародних грантів та приватних інвестицій. Однак бойові дії, постійні руйнування заважають повноцінному розвитку медичних технологій та їх впровадження у практику.

Україна активно розвиває сектор медичних технологій. Важливими досягненнями є створення та впровадження електронної системи управління запасами ліків та медичних виробів «e-Stock», Мета системи – зробити облік лікарських засобів та медичних виробів, що закупаються для потреб пацієнтів, максимально автоматизованим та системним.

Пілотний запуск двох модулів системи відбувся на початку 2023 року. На разі триває робота над розробкою наступних компонентів системи. Були створені нові модулі системи «MedData» для управління медичними даними.

Стан медичних інновацій в Україні демонструє значні досягнення та позитивні тенденції попри складні умови, зокрема війну та економічні виклики.

2. Правовий ландшафт інтелектуальної власності в Україні

Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» є основним нормативним актом, що регулює питання патентного права в Україні. Цей закон встановлює правові, економічні та організаційні основи охорони прав на винаходи і корисні моделі, забезпечує умови для ефективного використання їхніх результатів.

Процедуру подання патентної заявки, яка включає вимоги до змісту заявки, необхідні документи та процес їх подання до державної організації «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій» (УКРНОІВІ) є суб'єктом, що виконує функції НОІВ. Закон визначає критерії, яким повинні відповідати винаходи і корисні моделі для отримання патенту, такі як новизна, винахідницький рівень і промислова придатність.

⁶ Литвин І. В., Булак Ю. В. Венчурний бізнес в Україні в умовах воєнного часу. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку 2022, 2(8) URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/dec/29541/220972/maket-287-295.pdf>

Крім того, встановлює права та обов'язки власників патентів, включаючи виключне право на використання винаходу або корисної моделі. Патенти на винаходи діють 20 років, а на корисні моделі – 10 років з дати подання заявки⁷.

Закон України «Про авторське право і суміжні права» регулює відносини, пов'язані зі створенням і використанням творів науки, літератури і мистецтва, а також із суміжними правами. Основні положення цього закону включають інформацію про об'єкти авторського права включають літературні твори, музичні твори, твори образотворчого мистецтва, програмне забезпечення та інші. Визначаються суб'єкти авторського права, а саме автори творів, їхні спадкоємці та інші правовласники. Права авторів включають особисті немайнові права (право на авторство, право на ім'я) та майнові права (право на використання твору, право на винагороду). Авторське право на твір виникає автоматично з моменту його створення і не потребує реєстрації. Проте, автор може зареєструвати свій твір у УКРНОІВІ.

У випадку порушення авторських прав, автор може звернутися до суду для захисту своїх прав, включаючи вимоги щодо компенсації збитків, заборони використання твору без дозволу, вилучення та знищення контрафактних копій твору. Суміжні права в законі охоплюють права виконавців, виробників фонограм і відеограм, а також організацій мовлення⁸.

Окрім вищезазначених законів, в Україні діє низка інших нормативних актів, що регулюють сферу інтелектуальної власності. Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» – регулює правовідносини, пов'язані з реєстрацією і використанням торгових марок⁹.

Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» – визначає порядок набуття прав на промислові зразки та їх правову охорону¹⁰.

⁷ Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1994, № 7, ст. 32 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12?find=1&text=10+%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%96%D0%B2#w1_1

⁸ Закон України «Про авторське право і суміжні права» *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2023, № 57, ст. 166. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>

⁹ Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1994, № 7, ст. 36 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12#Text>

¹⁰ Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1994, № 7, ст. 34 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12#Text>

Закон України «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів» регулює питання охорони прав на оригінальні топографії інтегральних мікросхем¹¹.

Закон України «Про охорону географічних зазначень» – встановлює правила реєстрації та використання географічних зазначень¹². Крім того, слід згадати Закон України «Про географічні зазначення спиртних напоїв»¹³.

Цивільний кодекс України містить положення про інтелектуальну власність, що доповнюють спеціальні закони та регулюють загальні питання захисту прав ІВ.

Ці закони створюють комплексну правову основу для захисту інтелектуальної власності в Україні, забезпечуючи можливість для винахідників, авторів і правовласників захищати свої права і отримувати винагороду за використання їхніх інновацій та творчих робіт.

3. Роль університетів та науково-дослідних інститутів

Українські університети та науково-дослідні інститути відіграють ключову роль у розвитку медичних інновацій. Багато університетів, зокрема медичні заклади вищої освіти, активно залучаються до дослідницьких проєктів, які сприяють розвитку нових медичних технологій. Це включає як фундаментальні дослідження, так і прикладні проєкти в галузі біомедичних технологій та фармацевтики.

В Україні створюються інноваційні хаби, де науковці, студенти та підприємці можуть спільно працювати над розробкою та впровадженням нових медичних технологій.

Благодійні фонди також значно сприяють розвитку медичних інновацій. Благодійний фонд «Медичні інновації» допомагає придбавати сучасне обладнання та підтримує різні медичні проєкти, що підвищує якість медичних послуг в Україні¹⁴.

Тому сучасний стан медичних інновацій в Україні є досить динамічним і багатограним, завдяки зусиллям уряду, науково-дослідних інститутів, благодійних організацій та міжнародної підтримки.

Зважаючи на дані в Спеціальній інформаційній системі УКРНОІВІ, можна детально описати ситуацію з медичними інноваціями та правами

¹¹ «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів» *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 1998, № 8, ст. 28. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/621/97-%D0%B2%D1%80#Text>

¹² Закон України «Про правову охорону географічних зазначень» *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 1999, № 32, ст.267 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-14#Text>

¹³ Закон України «Про географічні зазначення спиртних напоїв» *Відомості Верховної Ради* (ВВР), 2023, № 53, ст.158. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2800-IX#Text>

¹⁴ Благодійний фонд «Медичні інновації» URL: <https://www.medinnovation.com.ua/>

інтелектуальної власності в українських закладах вищої освіти (ЗВО) станом на 23 травня 2024 року.

Загалом було зареєстровано 3648 винаходів, з них 49 вважаються діючими, тобто мають чинні патенти та можуть бути використані, 3484 винаходи не діють, 115 винаходів, їх дію припинено, що може бути пов'язано зі скасуванням патенту, не оплатою чи іншими юридичними причинами.

У базі зареєстровано 11175 корисних моделей. З них лише 51 вважаються діючими, тобто мають чинні патенти, 10254 корисних моделі не діють на даний момент, статус дії припинено мають 870 корисних моделей.

УКРНОІВІ зареєстрував 13 торговельних марок, із них 10 вважаються діючими, тобто зберігають чинність та можуть бути використані для захисту товарних знаків, і лише 3 торговельні марки не діють.

В якості прикладу були використані дані по університетах, однак науково-дослідні інститути та інші заклади системи показують схожу динаміку.

Детальна інформація по Одеському національному медичному університету за даними УКРНОІВІ не суттєво відрізняється від загальної. Загальна кількість зареєстрованих об'єктів інтелектуальної власності 1697. З яких було зареєстровано 829 винаходів (з них всі не мають чинності на даний момент, не діють 791, а 38 винаходів мають статус «дія припинено»).

У базі зареєстровано 866 корисних моделей, лише 2 корисні моделі мають статус «діє».(832 корисні моделі не мають чинності наразі, 32 корисні моделі мають статус «дія припинено»).

Університет зареєстрував 2 торговельні марки, одна з яких була подовжена в цьому році і має статус «діюча»¹⁵.

Отже, з цієї інформації видно, що Одеський національний медичний університет активно займається реєстрацією об'єктів інтелектуальної власності, але значна частина з них втратила свою чинність або має статус «дію припинено». Це може свідчити про необхідність подальшого вдосконалення стратегій управління та захисту інтелектуальної власності в університеті.

Ці дані свідчать про активність українських ЗВО у сфері медичних інновацій та захисту прав інтелектуальної власності через реєстрацію винаходів, корисних моделей, торговельних марок та промислових зразків. Однак значна кількість зареєстрованих об'єктів не має чинності,

¹⁵ Свідоцтво України на торговельну марку «бітек» URL: <https://sis.nipo.gov.ua/uk/search/detail/949192/>

що може свідчити про потребу удосконалення стратегій управління інтелектуальною власністю в українських ЗВО.

Університетські клініки відіграють провідну роль у впровадженні медичних інновацій та розвитку медичної науки. Вони виступають платформами для досліджень, навчання, практики та інтеграції новітніх медичних технологій в клінічну практику. Поєднання цих функцій з формуванням організаційно-управлінських механізмів та підходів до корпоративного управління дозволяє забезпечити високий рівень якості медичних послуг та інноваційного функціонування закладів охорони здоров'я.

Університетські клініки є осередками проведення наукових досліджень та клінічних випробувань, що дозволяє розробляти та тестувати нові медичні технології – лікарські препарати, медичні пристрої та новітні методи лікування. Важливим елементом є підтримка безперервного професійного розвитку, а саме навчання лікарів новітнім методам лікування та використанню сучасних технологій. Важливим аспектом є інтеграція результатів наукових досліджень у клінічні протоколи та стандарти лікування.

Університетські клініки можуть відігравати важливу роль у захисті інтелектуальної власності та комерціалізації медичних інновацій.

Створення Університетської клініки відповідно до визнаної світової традиції медичних університетів стало особистим проектом ректора ОНМедУ академіка Валерія Миколайовича Запорожана. На початку 2004 року клініка виникла як підрозділ Одеського медичного університету, і на базі 12-ї міської клінічної лікарні було збудовано Центр реконструктивної та відновлювальної медицини (Університетська клініка ОНМедУ). Основних напрямів діяльності закладу три – медична допомога населенню, участь у навчальному процесі (підготовка студентів-медиків та післядипломна підготовка лікарів), а також наукова робота. Університетська клініка ОНМедУ була двічі атестована державою, має найвищу кваліфікаційну категорію. Клініка використовує сучасні протоколи лікування та обладнання, веде електронний документообіг.

Відбувається партнерство з фармацевтичними та медичними компаніями, спільні дослідження та розробки, а також спільне використання результатів досліджень. На базі Одеської клініки проходять наукові конференції, які можуть дати поштовх розвитку стратегій ІВ. Крім того, університетські клініки можуть виступати інкубаторами для медичних стартапів, надаючи їм доступ до інфраструктури та експертної підтримки. Для університетських клінік важливим є створення відділів трансферу технологій для управління інтелектуальною власністю та підтримки процесів комерціалізації та

сприяння розвитку інновацій через організацію взаємодії між дослідниками та індустрією.

4. Виклики та перспективи розвитку

Україна стикається з низкою викликів у сфері медичних інновацій, які потрібно вирішувати для забезпечення подальшого прогресу та впровадження новітніх технологій у медицину.

Серед основних викликів, з якими стикаються українські заклади вищої освіти у сфері медичних інновацій та інтелектуальної власності, особливо виділяється продовження війни, яка значним тягарем лягає на все суспільство. Війна призводить до тимчасового або постійного призупинення наукових проєктів, оскільки дослідники змушені залишати свої робочі місця, а наукові установи можуть бути пошкоджені або зруйновані. Урядові ресурси спрямовуються на військові потреби та гуманітарну допомогу, що зменшує доступність фінансування для наукових досліджень та інновацій. Багато вчених та дослідників змушені виїжджати з країни або переміщатися в безпечніші регіони, що призводить до втрати наукового потенціалу та збільшення відтоку кадрів. Економічна нестабільність та непередбачуваність знижують інтерес приватних інвесторів та венчурних капіталістів до фінансування наукових та інноваційних проєктів. Економічні труднощі ускладнюють процес комерціалізації інновацій, оскільки компанії та підприємства зменшують витрати на дослідження та розробку нових продуктів. Військові дії призводять до руйнування лабораторій, дослідницьких центрів, медичних установ, що перешкоджає проведенню досліджень. Порушення логістичних ланцюгів ускладнюють доступ до необхідних матеріалів та обладнання для проведення наукових досліджень. Постійна загроза та нестабільність створюють сильний психологічний тиск на дослідників та викладачів, що знижує їхню продуктивність та мотивацію, і це все тягне моральне виснаження представників наукової спільноти, що впливає на якість та кількість проведених досліджень.

Ці виклики значно ускладнюють діяльність українських закладів вищої освіти у сфері медичних інновацій та управління інтелектуальною власністю. Проте, незважаючи на ці труднощі, українські науковці продовжують працювати, шукаючи нові шляхи та стратегії для подолання викликів і забезпечення подальшого розвитку медичних інновацій.

Незважаючи на наявність талановитих науковців і потенціал для інновацій, хронічна нестача фінансування залишається серйозною проблемою для розвитку наукових досліджень в Україні. Багато дослідницьких проєктів не можуть бути реалізовані через брак коштів, що уповільнює розвиток нових медичних технологій та інновацій. Це стосується як державного фінансування, так і недостатньої залученості приватного сектора в підтримку наукових досліджень.

Проблеми правозастосування та недосконала судова система створюють невизначеність для інвесторів та науковців. Відсутність чіткого правового захисту інтелектуальної власності та нерівноправне застосування законів стримують інвестиції в інноваційні проекти. Це може призвести до втрати перспективних ідей і технологій, які могли б бути успішно реалізовані в більш сприятливих правових умовах.

Недостатня координація між освітніми установами та урядом призводить до того, що наукові дослідження не завжди відповідають потребам ринку або не отримують достатньої підтримки для їх впровадження. Університети та науково-дослідні інститути часто працюють ізольовано, без належної інтеграції в загальну стратегію розвитку інноваційної екосистеми країни. Це обмежує можливості для масштабного впровадження інновацій у медичній сфері.

Незважаючи на виклики, Україна має значний потенціал для розвитку медичних інновацій. Активне залучення міжнародних організацій та партнерів може допомогти компенсувати недоліки внутрішнього фінансування. Міжнародні гранти, інвестиції та спільні проекти з іншими країнами можуть забезпечити необхідні ресурси для розвитку інноваційних медичних технологій. Наприклад, співпраця з UNDP (ПРООН) та урядами інших країн вже приносить свої плоди у вигляді підтримки реабілітаційних проектів¹⁶.

Створення державної агенції інновацій, як планується в рамках Стратегії розвитку інновацій України, може сприяти кращій координації і підтримці інноваційних проектів. Це включає як розробку політики, так і фінансування та моніторинг її впровадження.

Важливим є поглиблення співпраці між університетами, урядом та приватним сектором може стимулювати розвиток наукових досліджень, орієнтованих на потреби ринку. Створення інноваційних хабів і технопарків на базі університетів сприятиме комерціалізації наукових досягнень і залученню молодих фахівців до інноваційної діяльності.

Впровадження цифрових технологій у медичну сферу, таких як електронні медичні картки та системи телемедицини, може значно покращити доступність і якість медичних послуг. Цифровізація медичної системи також сприятиме більш ефективному управлінню ресурсами і покращенню моніторингу здоров'я населення¹⁷.

Забезпечення успішного розвитку медичних інновацій в Україні вимагає комплексного підходу, спрямованого на подолання існуючих

¹⁶ UNDP та Національний реабілітаційний центр НЕЗЛІАМНІ (UNBROKEN) об'єднують зусилля для посилення реабілітації URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/press-releases/undp-ta-natsionalnyy-reabilitatsiynyy-tsentr-nezlamni-unbroken-obyednuuyut-zusyillya-dlya-posylennya-reabilitatsiyi>

¹⁷ Цифровий лікар: як електронні медичні картки трансформують систему охорони здоров'я в Україні URL: <https://eufordigital.eu/uk/the-digital-doctor-how-electronic-health-records-are-transforming-health-care-in-ukraine/>

викликів і використання потенціалу для досягнення стратегічних цілей у сфері охорони здоров'я.

ВИСНОВКИ

Загалом можна зробити висновки, що значна кількість зареєстрованих винаходів, корисних моделей та торговельних марок свідчить про активність українських закладів вищої освіти в розробці медичних технологій та продуктів.

Багато об'єктів інтелектуальної власності, які не мають чинності або чинність їх припинено, вказують на можливі проблеми з отриманням патентів або з їхнім подальшим управлінням та захистом.

Щоб забезпечити більш ефективний захист і комерціалізацію медичних інновацій, українським ЗВО може знадобитися вдосконалення стратегій управління інтелектуальною власністю, включаючи процес отримання патентів, ведення портфеля інтелектуальної власності та захист від порушень.

Незважаючи на можливі проблеми, наявність активної діяльності в сфері медичних інновацій та захисту інтелектуальної власності свідчить про потенціал для подальшого розвитку та зростання в цій області. Запровадження кращих практик та підтримка з боку уряду та бізнесу можуть сприяти цьому розвитку. Щоб вийти з цієї ситуації та підвищити ефективність управління інтелектуальною власністю в українських закладах вищої освіти, можна розглянути такі шляхи:

Зклади вищої освіти можуть розробити та впровадити програми з навчання студентів та дослідників процесам отримання, управління та захисту інтелектуальної власності, створити спеціалізовані відділи або комітети з управління інтелектуальною власністю, які будуть відповідати за процеси патентування, управління портфелем і захист прав. Крім того, можна укладати партнерські угоди з агентствами, які спеціалізуються на інтелектуальній власності, для отримання консультацій та підтримки у процесах патентування та захисту прав. ЗВО можуть активно просувати у своїх співробітників та студентів культуру захисту інтелектуальної власності, включаючи свідоме ставлення до авторських прав, патентів та торговельних марок.

Уряд може надати підтримку закладам вищої освіти для розвитку інноваційних проєктів та технологій, що сприяє збільшенню кількості та якості зареєстрованих об'єктів інтелектуальної власності.

Застосування цих шляхів може допомогти українським закладам вищої освіти вдосконалити управління інтелектуальною власністю, збільшити кількість діючих патентів та зміцнити їхню позицію в галузі медичних інновацій. Надання фінансової та інфраструктурної підтримки для наукових досліджень та розробок у галузі медичних інновацій. Сприяння комерціалізації інноваційних продуктів та технологій через партнерство з бізнесом та інвестиційними фондами.

Університети є ключовими гравцями у створенні та захисті інтелектуальної власності, формуванні інноваційних екосистем і співпраці з бізнесом та промисловістю. Завдяки інкубаторам, науковим паркам та тісним зв'язкам з індустріальними партнерами, університети сприяють розвитку нових технологій та їх впровадженню у реальний сектор економіки.

Управління інтелектуальною власністю (ІВ) в університетах є критично важливим аспектом їхньої діяльності, який сприяє розвитку інновацій, комерціалізації наукових результатів та зміцненню зв'язків з промисловістю. Основні компоненти політик та стратегій університетів щодо ІВ включають управління ІВ, ліцензування та комерціалізацію технологій, а також розвиток спільних проєктів та стартапів.

Політики та стратегії університетів щодо інтелектуальної власності є ключовими для розвитку інноваційного потенціалу та ефективного використання наукових розробок. Управління ІВ, ліцензування технологій та підтримка стартапів сприяють комерціалізації результатів досліджень, зміцненню зв'язків з промисловістю та створенню інноваційних екосистем, що стимулюють економічний розвиток та технологічний прогрес.

Розвиток медичних інновацій є ключовим фактором для покращення якості медичних послуг і забезпечення доступності сучасних медичних технологій. У цьому контексті університети відіграють важливу роль, оскільки вони є центрами наукових досліджень та генераторами нових знань. Правовий ландшафт, зокрема питання інтелектуальної власності, визначає, як ці інновації можуть бути захищені, комерціалізовані та інтегровані в медичну практику.

Сучасні медичні інновації включають широкий спектр технологій, від нових ліків і методів лікування до медичних пристроїв і цифрових рішень для охорони здоров'я. Ці розробки не лише покращують результати лікування пацієнтів, але й сприяють зниженню витрат на охорону здоров'я, підвищуючи ефективність та доступність медичних послуг.

Університети, будучи основними осередками досліджень, роблять значний внесок у розвиток медичних інновацій. Завдяки співпраці з промисловістю, медичними закладами та іншими науково-дослідними інститутами, вони сприяють впровадженню новітніх наукових досягнень у практичну медицину.

Проте для того, щоб інновації були успішно інтегровані в медичну практику, необхідно враховувати правовий ландшафт, що регулює питання інтелектуальної власності. Патенти, авторські права та інші форми захисту інтелектуальної власності відіграють вирішальну роль у забезпеченні інвесторів та розробників необхідною мотивацією для інвестування в нові технології. Вони також забезпечують правовий захист розробок від несанкціонованого використання та сприяють їх

комерціалізації, що, в свою чергу, стимулює подальший розвиток інновацій.

Таким чином, поєднання медичних інновацій та ефективного правового регулювання створює умови для розвитку медичних технологій, що покращують якість життя пацієнтів та сприяють загальному прогресу в галузі охорони здоров'я.

АНОТАЦІЯ

Аналіз показує, що значна кількість зареєстрованих винаходів, корисних моделей та торговельних марок свідчить про активну участь українських закладів вищої освіти у розробці медичних технологій та продуктів. Однак, наявність багатьох об'єктів інтелектуальної власності, які не мають чинності або чинність яких припинено, вказує на можливі проблеми з отриманням патентів або їх подальшим управлінням та захистом.

Для підвищення ефективності захисту та комерціалізації медичних інновацій українським університетам необхідно вдосконалити стратегії управління інтелектуальною власністю. Це включає оптимізацію процесів отримання патентів, підтримку портфеля інтелектуальної власності та захист від порушень. Незважаючи на виклики, активна діяльність у сфері медичних інновацій та захисту інтелектуальної власності свідчить про значний потенціал для подальшого зростання. Впровадження кращих практик та підтримка з боку уряду і бізнесу можуть сприяти цьому розвитку.

Медичні інновації є ключовими для покращення якості медичних послуг і доступності сучасних технологій. Університети, як центри досліджень, відіграють важливу роль у цьому процесі. Правовий ландшафт, зокрема питання інтелектуальної власності, визначає, як ці інновації можуть бути захищені, комерціалізовані та інтегровані в медичну практику.

Університетські клініки, які функціонально поєднують освітню, наукову та клінічну діяльність, мають виступати фундаторами медичних інновацій та впроваджень. Відповідно, проблема захисту інтелектуальної власності в університетських клініках є надзвичайно актуальною.

Медичні інновації включають нові ліки, методи лікування, медичні пристрої та цифрові рішення для охорони здоров'я, які покращують результати лікування та знижують витрати на охорону здоров'я.

Поєднання медичних інновацій та ефективного правового регулювання створює умови для розвитку технологій, що покращують якість життя пацієнтів та сприяють загальному прогресу в охороні здоров'я.

Література

1. Borshch V. I., Rudinska O., Rogachevskiy O., Martyniuk O., Kussyk N., Huz D. Strategic health care management: challenges and realities of emergencies. *Economic Affairs*. 2022. Vol. 67. No 04s. P. 851–857.

2. Fascia, M., Koseda, E., & McIntosh, B. (2023). Healthcare Technology and Innovation Management Methods: Theoretical Interpretation. In *Internet of Things* (Vol. Part F1270, pp. 315–322). Springer Science and Business Media Deutschland GmbH. https://doi.org/10.1007/978-3-031-35525-7_19

3. Safonov Y., Borshch V., Rogachevskiy O. Theoretical foundations of competitiveness management of health care institutions. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2022. Vol. 8. No 4. P. 131–138. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2022-8-4-131-138>

4. Благодійний фонд «Медичні інновації» URL: <https://www.medinnovation.com.ua/>

5. Бондарі А., Оперчук Н., Тернавський І., Нагорний Д. (2023). Теоретичні підходи до управління стратегічним розвитком лікувальних закладів. *Економічні інновації*, 2023, 25 (1(86)), 23–33. [https://doi.org/https://doi.org/10.31520/ei.2023.25.1\(86\).23-33](https://doi.org/https://doi.org/10.31520/ei.2023.25.1(86).23-33)

6. Закон України «Про авторське право і суміжні права» *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2023, № 57, ст.166. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>

7. Закон України «Про географічні зазначення спиртних напоїв» *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2023, № 53, ст.158. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2800-IX#Text>

8. Закон України «Про правову охорону географічних зазначень» *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1999, № 32, ст.267 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-14#Text>

9. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1994, № 7, ст. 32 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12?find=1&text=10+%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%96%D0%B2#w1_1

10. Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1994, № 7, ст. 36 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12#Text>

11. Закон України «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів» *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1998, № 8, ст. 28. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/621/97-%D0%B2%D1%80#Text>

12. Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1994, № 7, ст. 34 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12#Text>

13. Литвин І.В., Булак Ю.В. Венчурний бізнес в Україні в умовах воєнного часу. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку* 2022, 2(8) URL:

<https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/dec/29541/220972maket-287-295.pdf>

14. Патент на винахід «Тренажер для реабілітації осіб з порушеннями рухових функцій» URL: <https://sis.nipo.gov.ua/uk/search/detail/1683142/>

15. Патент на корисну модель «Спосіб отримання твердої дисперсії кверцетину» [UA] № 127882 URL: <https://sis.nipo.gov.ua/uk/search/detail/1782244>

16. Попович О. М., Кошова С. П. Інтелектуальна власність у медичній практиці. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 13-14. С. 117–124.

17. Рудінська О. В., Белякова В. В. Критерії й оцінка ефективної діяльності управлінської команди в сучасному багатопрофільному підприємстві. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2016. № 15, вип. 3. С. 65–79.

18. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір №108891 від 25.10.2021 URL: <https://sis.nipo.gov.ua/uk/search/detail/1665802/>

Свідоцтво України на торговельну марку «бітек» URL: <https://sis.nipo.gov.ua/uk/search/detail/949192/>

19. Філюк С. Система інноваційно-інвестиційних заходів економічної стратегії відновлення туристично-рекреаційного потенціалу України. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*, 2022, 7 (2), С. 417–425. URL: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2022-2-51>

Information about the authors:

Busel Svitlana Valentynivna,

<https://orcid.org/0000-0003-2376-7231>

Candidate of Medical Sciences,

Associate Professor at the Department of Health Management,

Director of the Center for Reconstructive
and Restorative Medicine (University Clinic),

Odessa National Medical University

2, Valikhovsky Lane, Odessa, 65062, Ukraine

Druzhkova Iryna Sergiivna,

<https://orcid.org/0000-0002-7934-5057>

Leading Specialist in the Scientific and Organizational Department
of Research Works, Patent and Invention Work,

Odessa National Medical University;

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Theory

and History of State and Law,

Odessa State University of Internal Affairs

1, Uspenska str., Odessa, 65000, Ukraine